

Національна академія
педагогічних наук України

*Концептуальні засади
професійного розвитку
особистості в умовах
євроінтеграційних процесів*

методологічний семінар

29 жовтня 2014 р.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОЗДІЙСНЕННЯ

Найдьонов М. І., Григоровська Л. В.,
Найдьонова Л. А.

ІСПП НАПН України

Проблема

- Традиційно акцент ставиться на забезпеченні профорієнтації та свідомого вибору професії старшокласниками, тобто переважно увага зосереджується на ранніх етапах побудови професійної кар'єри, створенні інтегрованих мережевих інструментів професійної діагностики для допомоги у виборі професії *ТОЦО*.
- Тобто, **проблемою** є сама парадигма "персональної відповідності людини професії", яка не відповідає сучасним механізмам саморегуляції ринку праці, через що не може виконати функцію забезпечення успішного професійного розвитку.
- <http://profprestige.org.ua/>

Мета

- **Мета** доповіді – обґрунтування нових концептуальних засад професійного розвитку особистості в умовах інтенсивного розвитку ринкової економіки та її євроінтеграційних перетворень.
- <http://profprestige.org.ua>

Проблематизації

- Самоорганізація vs очікування досконалості адміністративних рішень.
- Взаємодія лідерів думки і лідерів досягнень при впровадженні національної рамки кваліфікацій.
- <http://profprestige.org.ua/>

Додаткова мета

- Презентація сайту "**Престижність професій**" <http://profprestige.org.ua> творчого колективу "Професійне самоздійснення" Інституту соціальної та політичної психології НАПН України

Соціально-психологічна складова

професійного самоздійснення

(удосконалення системи профорієнтації на основі соціально-психологічної складової

професійного самоздійснення)

Здатність до відповідного реальності розпізнання ризиків, прийняття викликів, прийняття рішень в умовах невизначеності, використання принципово різних способів побудови кар'єри спирається на *рефлексивні якості успішного практика* в різних професійних сферах

Соціально-психологічна складова професійного самоздійснення

Професійний розвиток особистості розглядається не відокремлено від інших сфер життя людини, а в контексті більш узагальненого поняття **зайнятості** (передбачає і позапрофесійні шляхи самореалізації – підприємництво, волонтерство, ведення домогосподарства тощо).

професійних сферах, які відбиваються в громадській думці і можуть бути вимірянні.

•

Історична та істотна складові явища престижу професій та занять

- Престижність професій почала вивчатись у логіці дослідження соціальних статусів та стратифікації суспільства.
- Перша хвиля досліджень розпочалась у середині минулого століття і завершилась створенням стандартної міжнародної шкали престижності професій, яка базувалася на ідеї незмінності рейтингу престижності і незалежності оцінок престижу від соціально-демографічних і культурних змінних.

Основні шкали для вимірювання міри престижності професії і соціального статусу

На даний час існують шість основних шкал для вимірювання міри престижності професії і соціального статусу (реального або бажаного) особистості:

а) соціально-економічний Індекс Дункана (Duncan's Socioeconomic Index – SEI);

б) шкала Престижу Зігеля / Національного Центру Дослідження Громадської Думки - NORC (Siegel's / National Opinion Research Center Prestige Scores);

в) індекс Соціально-економічного Статусу Нама-Пауерса (the Nam-Powers Socioeconomic Status Index);

г) індекс Соціальної Позиції Холлінгсхеда (Hollingshead's Index of Social Position);

д) освітня Шкала (the Educational Scale);

е) стандартна Міжнародна Шкала Престижу Професії Дональда Треймана (Treiman's Standard International Occupation Prestige Scale – SIOPS).

Структурна теорія престижу професій

Д. Треймана

- Теоретичні засади створеної Д. Трейманом шкали (викладені в його докторській дисертації, виконаній на факультеті соціології Чикагського університету, та основній праці "Occupational Prestige in Comparative Perspective". – New York : Academic Press, 1977) походять із Чикагської "школи соціальної стратифікації", яка, у свою чергу, виходить із розробок Талкотта Парсонса та Еміля Дюркгейма. Трейман запропонував найбільш повну модель соціальної стратифікації для сучасного суспільства, що базується на рейтингу престижу професій, а відтак є інваріантною по відношенню до національних, соціальних та культурних умов.

Положення теорії Д. Треймана

- Є три типи ресурсів, які в різних комбінаціях створюють різницю у владі, яка визначається як здатність досягати чогось, що є бажаним (Вебер, 1947, 152). Це:
  - 1) знання і вміння, релевантні виконанню соціально цінних завдань,
  - 2) контроль за економічними ресурсами,
  - 3) влада або легітимний контроль за діяльністю інших людей.

Популярність шкали Д. Треймана

Популярність шкали Д. Треймана має в основі кілька основних причин.

- *По-перше*, SIOPS є однією з найновіших шкал для дослідження престижності професії, а відтак увібрала в себе найкращі якості своїх попередниць. Хоча вона й була створена наприкінці 70-х років минулого століття, мало не усі інші подібні шкали виходять із розробок, що передували шкалі Треймана на 20-30 років.
- *По-друге*, SIOPS являє собою крос-культурну методику, адаптовану та валідизовану для багатьох суспільств.
- *По-третє*, SIOPS вважається шкалою, що найбільшою мірою розкриває поняття престижу професії в умовах сучасного суспільства, тобто є найбільш валідною із подібних шкал (Bergman 2005) [5].

Класифікації професій на підставі престижності

світовий та радянський досвід (англійська, українська та російська назви):

ринкова та планові спадщини

- International Standard Classification of Occupations
- НАЦІОНАЛЬНИЙ КЛАСИФІКАТОР УКРАЇНИ. Класифікатор професій ДК 003:2010;
- Общероссийский классификатор занятий).

Авторська класифікація

Класифікатори	Рівні узагальнення (кількість цифр кодування)				
	1	11	111	1111	1111.1
Міжнародний стандарт класифікації занять (ISCO-88, 08)	major group (основна група)	sub-major group (субосновна група)	minor group (незначна, другорядна, менша група)	unit group (блок групи)	–
Національний класифікатор України (Класифікатор професій України – КПУ)	розділ	підрозділ	клас	підклас	група
Авторський підхід	клас	підклас	група	підгрупа	індивід

Перша ланка – тип – відповідає типу за Климовим, друга – п'ята відповідає міжнародному стандарту в авторському викладенні (клас, підклас, група, підгрупа, мікропідгрупа, індивід)

Авторська типологія

- У підсумку в запропонованій авторській типології тип професійного заняття набуває схожості з великою типологією на кшталт біологічних видів з урахуванням як психологічного, так і предметного змісту. Перша ланка – тип – відповідає типу за Є.Климовим, друга – п'ята відповідає міжнародному стандарту в авторському викладенні (клас, підклас, група, підгрупа, мікропідгрупа, індивід).

Висновки періодів

- **Перша хвиля** досліджень розпочалась у середині минулого століття і завершилась створенням стандартної міжнародної шкали престижності професій, яка базувалася на ідеї незмінності рейтингу престижності і незалежності цих оцінок від соціально-демографічних і культурних змінних. Наслідування орієнтирів престижу молодшим поколінням вирівнюється з дорослими у підлітковому віці.
- **Пізніше** дослідження престижності професій виходять за межі проблем соціальної нерівності та структурування суспільства в соціології; престижність професій стає предметом міждисциплінарного розгляду з поглибленим вивченням психологічних механізмів у контексті дослідження проблем формування економічних понять і регулювання ринку праці, гендерних відмінностей, мотивації та самоповаги, ваги моральної вартості престижу тощо. На рубежі тисячоліть спостерігається друга хвиля популярності досліджень престижності, пов'язана з інструментальним використанням стандартної міжнародної шкали престижності для вивчення широкого кола пов'язаних феноменів.

Висновки періодів

- **У сучасних** соціально-психологічних дослідженнях престижності професій розглядається динаміка змін рейтингів престижності внаслідок культурних відмінностей (зокрема, при міграційних процесах), економічного контексту реформ у певних країнах, особливостей саморегулювання певних фахових спільнот тощо.
- Недостатньо вивченими залишаються такі напрямки в дослідженнях престижності професій як **вікові відмінності** в оцінці статусу професій, а також роль престижності професій в контексті першого вибору професії.

Висновки істотні 1

1. Попри належність досліджень престижу в класичній традиції, істотне, **що визначає явище престижу**, з'ясовувалося в дискурсивній традиції — через побудову моделей явища, яке носії реалізують в безпосередній практиці життя.
2. Робота, **заняття є** одним із найбільш визначальних **джерел ідентичності** в сучасному світі. Потреба повідомлення іншим членам суспільства свого місця в суспільному устрої через назву професії і потреба зчитування логіки вертикалі (сходин, де будь яка професія престижніша за іншу) всього устрою професій виступає психологічним предметом престижу. **Престиж професій – один із загальновідомих індикаторів визначення соціального класу**. Незмінний порядок престижності професій може бути одним із чинників стабільності суспільства.

Висновки істотні 2

3. Розуміння престижності містить у собі як **інтуїтивні**, так і **раціональний** компоненти. Джерелом неоднозначності виступають латентні ознаки професій. **Визначення престижу — творча задача, яку ми розв'язуємо**, і наші відповіді нормативні, а не точні. **Раціональне** розуміння престижності – це раціоналізація, яка варіюється в залежності від культурного контексту і змінюється з часом. Зміна кількості учасників-носіїв певних властивостей **змінює загальну картину престижу професій**.
4. Оцінка ефективності механізму престижу для вибору професії **потребує накопичення інформації** не тільки про теперішню професію **респондента**, а й про попередній професійний досвід, щоб мати можливість проаналізувати взаємовплив у масштабі життєвої перспективи.

Самовизначення учнів на професію (узагальнення за класом КПУ (1-9)) у зіставленні з самовизначенням за Є. Климовим (1-5)

	тип	2010					2011				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
законодавці, вищі посадові особи і менеджери (управлінці)	1	18,4	8,1	5,3	0,1	0,0	18,6	5,4	4,2	0,1	0,1
професіонали	2	50,7	45,9	26,3	0,7	0,5	51,0	63,5	25,6	0,6	0,5
фахівці	3	10,7	10,8	16,7	0,1	0,4	10,7	14,9	24,2	0,2	0,3
службовці (клерки)	4	1,6	0,0	1,8	0,1	0,0	2,0	0,0	1,9	0,0	0,0
сфера обслуговування, торгівля	5	15,0	0,0	7,1	0,0	0,0	14,4	2,7	6,0	0,0	0,1
сільське господарство	6	0,2	24,3	1,1	0,0	0,0	0,6	12,2	1,4	0,0	0,0
робітники з інструментом	7	1,4	8,1	16,4	0,0	0,0	1,5	1,4	19,5	0,0	0,1
робітники промисловості - оператори і складальники машин	8	1,2	0,0	22,8	0,0	0,0	1,0	0,0	17,2	0,0	0,0
некваліфіковані робітники	9	0,5	2,7	2,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0

Кореляції схильності старшокласників до предмету праці (за Є. Климовим) у зіставленні із самовизначенням на професію

		Самовизначення на професію (предмет праці на основі КПУ)					
		людина	природа	техніка	знак	художній образ	
Схильність	людина	,087**	-,043	-,133**	-,038	,018	
		,003	,132	,000	,184	,541	
	природа	,061*	,128**	-,065*	-,049	-,036	
		,034	,000	,024	,092	,205	
	техніка	-,095**	-,011	,277**	-,044	-,123**	
		,001	,691	,000	,129	,000	
	знак	-,067*	-,058*	,010	,106**	-,045	
		,020	,045	,731	,000	,114	
	художній образ	,029	-,040	-,107**	,061*	,186**	
		,313	,166	,000	,035	,000	
			1209	1209	1209	1209	1209

Жива класифікація

- соціальна структура на основі універсальної шкали престижу професій, що засновується на суб'єктивному ранжуванні професій відповідно до імпліцитних критеріїв влади та переваг, асоційованих з цими професіями.

Результат (головний)

- Пропозиція виділення соціально-психологічної складової професійного самоздійснення – Показник самоздійснення: психологічний статус, рівень домагань, індивідуальна диференціальна діагностика, динамізм

Заклик до застосування

- Заклик до застосування в диференціальній психології, профдіагностичній психології ГОЛОВНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ, тому що:
  - довгий “забіг” для отримання віддачі від престижної професії, може мати два “фініша” – **багатство** або **банкрутство**;
  - оптимальний “забіг” – це **добробут**;
  - **вольовий коучинг** чи **формальні** пропозиції **вибору** між справжніми і хибними орієнтирами престижу?

Спосіб застосування

- Розділ “співпраця” сайту “Престижність професій” пропонує варіанти виокремлення ресурсу орієнтації на престиж при виборі професії як домагання і як ризику.

Контакти

<http://profprestige.org.ua>

Адреса: 04070, м.Київ

Вул: Андріївська, 15 (кімната № 9)

Тел/факс: 425-24-08 (приймальня)

Email: ispp@profprestige.org.ua

Дякуємо за увагу!